

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ เพื่อเป็นความรู้พื้นฐานประกอบการวิจัย โดยแบ่งเนื้อหาในบทนี้ออกเป็น 2 ตอนใหญ่ ๆ คือ ความรู้โดยทั่วไปเกี่ยวกับภาษาเวียดนาม และทฤษฎีพื้นฐานเรื่องการลงเสียงหนักเบา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ความรู้โดยทั่วไปเกี่ยวกับภาษาเวียดนาม

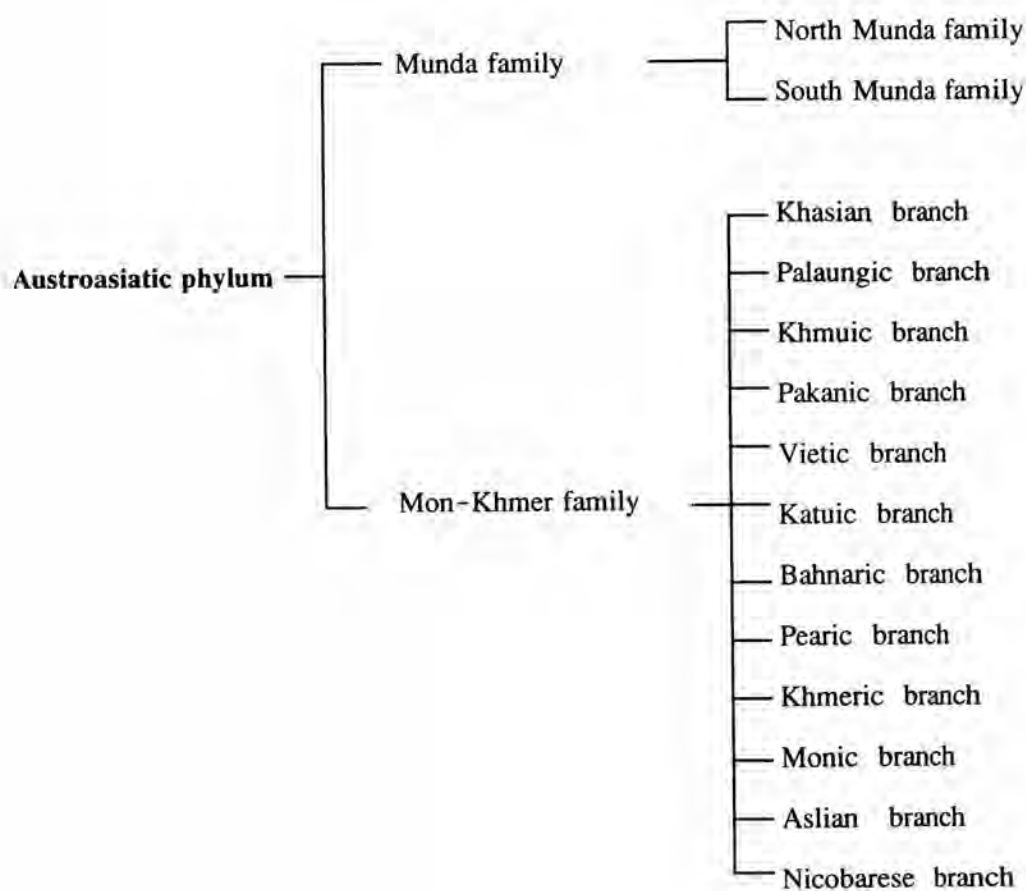
2.1.1 ความสัมพันธ์ทางเชื้อสายของภาษาเวียดนาม

ภาษาเวียดนามเป็นภาษาที่ผู้พูดส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศเวียดนาม นอกจากนี้ยังพบพูดกันอยู่ทางตอนใต้ของประเทศจีน กัมพูชา ลาว และทางภาคตะวันออกและตะวันออกเฉียงเหนือของไทย สรุปแล้วมีผู้ที่พูดภาษาเวียดนามประมาณ 55,400,000 คน ในอดีตนักภาษาศาสตร์ได้พยายามหาความสัมพันธ์ทางเชื้อสาย (Genetic relationship) ของภาษาเวียดนามกับภาษาในตระกูลต่าง ๆ และมีความเห็นไม่ค่อยตรงกัน เช่น จัดให้ภาษาเวียดนามมีความสัมพันธ์ทางเชื้อสายกับภาษาจีน (Morrone, 1838) ภาษาในตระกูลทิเบต-พม่า (Shafer, 1948) ภาษาในตระกูลไท-กะได (Maspero, 1912) และภาษาในตระกูลออสโตรเนเซียน (Binh, 1974) เป็นต้น เหตุผลสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้นักภาษาศาสตร์มีความเห็นที่แตกต่างกันในการจำแนกความสัมพันธ์ทางเชื้อสายของภาษาเวียดนาม คือ เรื่องของระบบวรรณยุกต์ ซึ่งนักภาษาศาสตร์บางท่านเชื่อว่าเป็นส่วนที่บ่งให้เห็นถึงลักษณะสำคัญของภาษาตระกูลใดตระกูลหนึ่ง ทั้งนี้เพราะภาษาที่อยู่ในตระกูลเดียวกันย่อมมีการปฏิบัติกันของวรรณยุกต์อย่างสม่ำเสมอ (Maspero, 1912 อ้างถึงใน Haudricourt, 1954) แต่อย่างไรก็ตามในปัจจุบันนักภาษาศาสตร์ส่วนใหญ่เชื่อว่า ภาษาเวียดนามมีความสัมพันธ์ทางเชื้อสายกับตระกูล

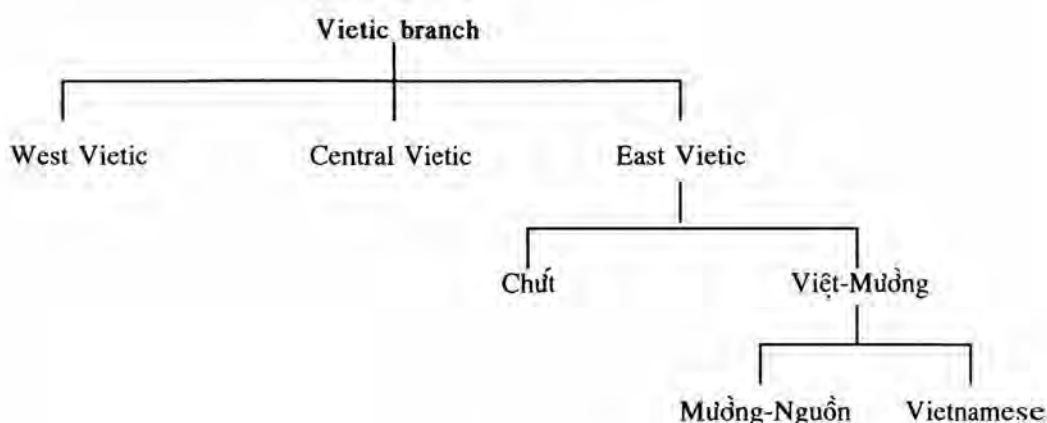
William Bright. "Vietnamese," *International Encyclopedia of Linguistics* 4 (1992) : 223-261.

ภาษาออสโตรเอเชียติก (Haudricourt, 1953-54 ; Thomas และ Headley, 1970 ; Diffloth, 1974, 1985, 1996) และจากการศึกษาโดยอาศัยหลักการเปรียบเทียบคำศัพท์พื้นฐาน (Basic Vocabulary) ยังได้จัดภาษาเวียดนามเข้าไว้ในตระกูลย่อยมอญ-เขมร สาขาเวียดนาม สาขาย่อยเวียดนามเมือง (ดูภาพที่ 1 และ 2)

ภาพที่ 1 แผนภูมิแสดงการจำแนกสาขาภายในตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก (Diffloth, 1996)

ภาพที่ 2 แผนภูมิแสดงการจำแนกกลุ่มย่อยในสาขาเวียดนาม (Hayes, 1992)

2.1.2 วิวัฒนาการของภาษาเวียดนาม

ภาษาพูดของชาวเวียดนามนั้นได้มีพัฒนาการมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 4 ก่อนคริสตกาลแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่เวียดนามตกอยู่ภายใต้การปกครองของจีนนานกว่า 1,000 ปี (111 ปีก่อนคริสตกาล-ค.ศ. 939) ซึ่งทำให้ภาษาเวียดนามรับอิทธิพลจากภาษาจีนมาเป็นอันมาก โดยการยืมคำศัพท์ต่าง ๆ จากภาษาจีนมาใช้และผสมผสานเข้าจนเป็นวัฒนธรรมทางภาษาของตน

ส่วนภาษาเขียนของชาวเวียดนามได้พัฒนาอย่างมากตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 10 ถึง 15 แม้ว่าในช่วงนี้เวียดนามจะได้รับเอกราชแล้วก็ตาม แต่ก็ยังคงได้รับอิทธิพลจากภาษาจีน ในช่วงกว่าพันปีที่จีนปกครองเวียดนาม ผู้ปกครองได้นำเอาระบบการเขียนและตัวอักษรจีนมาเผยแพร่ ภายหลังจากที่ได้รับเอกราชจากจีนแม้ว่าชนชั้นสูงและกษัตริย์บางพระองค์ของเวียดนามจะได้พยายามลดอิทธิพลของจีนในด้านต่าง ๆ ลง แต่ดูเหมือนจะไม่เป็นผล เพราะกษัตริย์แต่ละพระองค์ปกครองได้ไม่นานก็สิ้นพระชนม์ จึงเป็นสาเหตุให้นโยบายการลดอิทธิพลของภาษาจีนไม่ได้ผลเต็มที่ นอกจากนี้ในบางรัชกาลยังได้ส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมจีนโดยผ่านระบบการสอบเข้ารับราชการ บัณฑิตต่าง ๆ ของราชการ วรรณคดีและพงศาวดาร ซึ่งส่วนใหญ่บันทึกด้วยตัวอักษรดัดแปลงจีน-เวียดนาม (Sino-Viet) ที่เรียกว่า อักษร “Hán-Việt” อักษรดังกล่าวได้แพร่หลายอยู่ในหมู่ชนชั้นสูงของเวียดนามเป็นระยะเวลาอันยาวนาน จนกระทั่งในช่วงการต่อต้านอิทธิพลทางภาษาและวัฒนธรรมจีนนี้เอง ก็ได้เกิดวิวัฒนาการของระบบการเขียน

ภาษาเวียดนามขึ้นใหม่โดยนักศึกษาและผู้เฒ่าชาวเวียดนามได้ดัดแปลงตัวอักษร “Chữ Nôm” จากตัวอักษรจีน เพื่อใช้สื่อสารและในการเขียนวรรณกรรม อักษร Chữ Nôm ที่เป็นที่รู้จักและใช้กันอย่างแพร่หลายแม้แต่ในหมู่ชนชั้นชานา ตัวอักษรนี้ประดิษฐ์โดยกวีชาวเวียดนามชื่อ Hàn Thuyên ในคริสต์วรรษที่ 13 และในระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 14 ถึง 18 กษัตริย์บางพระองค์ก็มีพระบรมราชโองการให้ใช้อักษรนี้ในการเขียนภาษาราชการ (Marr, 1981 : 142)

ต่อมาในราวคริสต์ศตวรรษที่ 16 ถึง 17 ฝรั่งเศสเริ่มขยายการเผยแพร่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกเข้ามายังเวียดนาม ในปี ค.ศ. 1624 บาทหลวงชาวฝรั่งเศสชื่อ Alexandre de Rhode ได้คิดถ่ายเสียงภาษาเวียดนามด้วยตัวอักษรโรมัน เพื่อให้ง่ายต่อพวกคณะมิชชันนารีที่จะมาเผยแพร่ศาสนาในเวียดนามและเพื่อเขียนคัมภีร์ต่าง ๆ ให้ชาวเวียดนามศึกษาได้ง่ายขึ้น แต่อย่างไรก็ตามภาษาเวียดนามที่ใช้ตัวอักษรโรมัน ซึ่งต่อมาเรียกกันว่า อักษร “Quốc Ngữ” (ภาษาประจำชาติ) ก็ยังไม่แพร่หลาย จนกระทั่งเมื่อฝรั่งเศสเข้ามายึดครองภาคใต้ของเวียดนามนับแต่ ค.ศ. 1861 เป็นต้นมา อักษร Quốc Ngữ จึงเริ่มแพร่หลายและต่อมาฝรั่งเศสได้บังคับให้ใช้ตัวอักษรดังกล่าวควบคู่กับภาษาฝรั่งเศส เพราะเขียนง่ายกว่าตัวอักษร Hàn-Việt และอักษร Chữ Nôm จนในที่สุดอักษร Quốc Ngữ ได้แพร่หลายออกไปสู่คนส่วนใหญ่ของเวียดนามพร้อม ๆ กับการขยายตัวของการศึกษาภาคบังคับภายใต้อาณานิคมฝรั่งเศส และต่อมาได้กลายเป็นอักษรที่ใช้เขียนภาษาประจำชาติของเวียดนามในปัจจุบัน

ภาพที่ 3 ลักษณะของอักษรภาษาเวียดนามประเภทต่าง ๆ (ดัดแปลงจาก Hoà, 1954)

Hàn Việt	Chữ Nôm	Quốc Ngữ	ความหมาย
去	去多	đi	“ไป”
二	二	hai	“สอง”
目	目	mắt	“ตา” (อวัยวะ)
萬	萬	muôn	“หนึ่งหมื่น”
耳	耳宜	nghe	“ฟัง”

2.1.3 ระบบเสียงภาษาเวียดนาม

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงระบบเสียงภาษาเวียดนามโดยแบ่งออกเป็น 4 หัวข้อย่อย คือ ระบบพยัญชนะ ระบบสระ ระบบวรรณยุกต์ และระบบเสียงหนักเบา แต่อย่างไรก็ตามเนื่องจากในภาษาเวียดนามแบ่งเป็นถิ่นย่อย ๆ ได้ 3 ถิ่น ซึ่งมีระบบเสียงและคำศัพท์แตกต่างกัน ดังนั้นงานวิจัยนี้จะเน้นเฉพาะภาษาเวียดนามถิ่นเหนือเท่านั้น โดยผู้วิจัยได้เสนอระบบเสียงภาษาเวียดนามถิ่นเหนือดังที่ David Thomas (อ้างถึงใน Bussba Amonsukdi, 1987) ได้เสนอไว้ต่อไปนี้

1) ระบบพยัญชนะ

ในภาษาเวียดนามมีพยัญชนะทั้งหมด 22 หน่วยเสียง โดยสามารถปรากฏเป็นพยัญชนะต้นได้ 19 หน่วยเสียง ได้แก่ /b/, /d/, /t/, /c/, /k/, /th/, /v/, /z/, /y/, /f/, /s/, /x/, /h/, /m/, /n/, /ŋ/, /ŋ/, /l/ และ /r/

และสามารถปรากฏเป็นพยัญชนะท้ายได้ 10 หน่วยเสียง ได้แก่ /p/, /t/, /c/, /k/ /m/, /n/, /ŋ/, /ŋ/, /w/ และ /j/ (ดูตารางที่ 1)

และสามารถปรากฏเป็นพยัญชนะท้ายได้ 10 หน่วยเสียง ได้แก่ /p/, /t/, /c/, /k/, /m/, /n/, /ŋ/, /w/ และ /j/ (ดูตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ระบบพยัญชนะในภาษาเวียดนาม

ฐานที่เกิดเสียง		ริมฝีปาก	ริมฝีปาก ฟัน	ปุ่ม เหงือก	เพดาน แข็ง	เพดาน อ่อน	เส้นเสียง
เสียงกัก	ก้อง-ลมเขา	ɓ		ɗ			
	ไม่ก้อง	p		t	c	k	
	ไม่ก้อง-พ่นลม			th			
เสียงเสียด แทรก	ก้อง		v	z		ʝ	
	ไม่ก้อง		f	s		x	h
เสียงนาสิก	ก้อง	m		n	ɲ	ŋ	
เสียงข้างลิ้น	ก้อง			l			
เสียงลิ้นรวิ	ก้อง			r			
เสียงกึ่งสระ	ก้อง	w			j		

2) ระบบสระ

สระในภาษาเวียดนามมีทั้งหมด 14 หน่วยเสียง แบ่งเป็นสระเดี่ยว 11 หน่วยเสียง ได้แก่ /i/, /e/, /ɛ/, /ɯ/, /ə/, /ʌ/, /a/, /a:/, /u/, /o/, /ɔ/ และเป็นสระประสม^{***} 3 หน่วยเสียง ได้แก่ /ie/, /we/, /ue/ ดังปรากฏในตารางต่อไปนี้

หน่วยเสียงพยัญชนะ /b/ และ /d/ ผู้บอกภาษาในงานวิจัยนี้จะออกเสียงเป็น [b] และ [d] ตามลำดับ

สำหรับหน่วยเสียงพยัญชนะ /r/ มีเสียงแปรแบบอิสระ 2 เสียง คือ [r] และ [z] ซึ่งการออกเสียงเป็น [r] เป็นการออกเสียงที่ถูกต้อง แต่จากการสนทนาและเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้บอกภาษา ผู้วิจัยพบว่าในการสนทนาปกติชาวเวียดนามถิ่นเหนือจะออกเสียงหน่วยเสียงพยัญชนะ /r/ เป็น [z] ยกเว้นในขณะได้อ่านรายการคำทดสอบให้ผู้วิจัยจะออกเสียงเป็น [r]

สระประสมสองส่วนและสระประสมสามส่วนที่ลงท้ายด้วยเสียง [-i] และ [-u] Thomas ได้วิเคราะห์ให้เป็นสระเดี่ยวและสระประสมสองส่วนซึ่งตามด้วย [-j] และ [-w] ตามลำดับ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้มีสระประสมเพียง 3 หน่วยเสียงเท่านั้น

ตารางที่ 2 ระบบสระในภาษาเวียดนาม

ตำแหน่งของลิ้น ระดับของลิ้น	ลิ้นส่วนหน้า	ลิ้นส่วนกลาง	ลิ้นส่วนหลัง
สระเดี่ยว			
สูง	i	ɯ	u
กลาง	e	ə ʌ	o
ต่ำ	ɛ	a a:	ɔ
สระประสม	ie	we	ue

3) ระบบวรรณยุกต์

ด้วยเหตุที่ภาษาเวียดนามมีเสียงวรรณยุกต์เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในระบบเสียง จึงทำให้มีผู้สนใจศึกษาเรื่องของวรรณยุกต์กันอย่างกว้างขวางในหลายแง่มุม ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาภาษาร่วมสมัย (Synchronic study) หรือการศึกษาภาษาต่างสมัย (Diachronic study) ซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงผลงานการศึกษาเกี่ยวกับวรรณยุกต์ในภาษาเวียดนาม เท่าที่ผู้วิจัยจะสามารถรวบรวมเอกสารในประเทศไทยได้ เพื่อให้เห็นภาพรวมของการศึกษาวรรณยุกต์ในภาษาเวียดนามดังต่อไปนี้

ก. งานศึกษาเกี่ยวกับวรรณยุกต์ในภาษาเวียดนามทางภาษาศาสตร์เชิงประวัติและเปรียบเทียบ

Haudricourt (1954) เป็นนักภาษาศาสตร์ท่านแรกที่มีความเห็นว่าภาษาเวียดนามซึ่งเป็นภาษาที่มีวรรณยุกต์ในปัจจุบัน มีความสัมพันธ์ร่วมเชื้อสายกับภาษาในตระกูลออสโตรเอเชียติกซึ่งเป็นกลุ่มภาษาไม่มีวรรณยุกต์ ไม่ใช่มีความสัมพันธ์ร่วมเชื้อสายกับภาษาตระกูลไท-กะไดดังที่ Maspero (1912) เคยกล่าวไว้ โดยในบทความ L'origine des tone en vietnamien เขาได้อธิบายปรากฏการณ์การเกิดเสียงวรรณยุกต์ในภาษาเวียดนามไว้ว่า ในภาษาดั้งเดิม (Proto language) ของภาษาเวียดนามยังไม่มีเสียงวรรณยุกต์มีแต่ระดับเสียงสูงต่ำ ซึ่งขึ้นอยู่กับประเภทของเสียงพยัญชนะต้นและพยัญชนะท้าย 3 แบบ คือ แบบที่ลงท้ายด้วยเสียงสระหรือพยัญชนะนาสิก แบบที่ลงท้ายด้วยเสียงไม่ก้องเสียดแทรก *-s หรือ *-s' ซึ่งต่อมา

ได้กลายเป็นเสียง *-h และแบบที่ลงท้ายด้วยเสียงซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นเสียงจำพวกเสียงกัก ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นเสียงกัก *-ʔ นอกจากนี้พยางค์ที่มีลักษณะเสียงท้ายดังกล่าว ยังแยกย่อยลงไปอีกได้ตามสัทลักษณะก้อง-ไม่ก้องของเสียงพยัญชนะต้น ต่อมาในราวศตวรรษที่ 6 เสียงพยัญชนะท้าย *-h และ *-ʔ ได้สูญหายไป จึงทำให้ไม่มีเงื่อนไขแยกพยางค์ออกจากกัน ระดับเสียงสูงต่ำจึงมีบทบาทในการแยกพยางค์ที่เคยแตกต่างกันอยู่ 3 แบบแทน เกิดเป็นเสียงวรรณยุกต์ขึ้น 3 เสียง คือ วรรณยุกต์ระดับ (Mid) ในพยางค์ที่เคยลงท้ายด้วยเสียงสระหรือพยัญชนะนาสิก วรรณยุกต์ตก (Falling) ในพยางค์ที่เคยลงท้ายด้วยเสียง*-h และวรรณยุกต์ขึ้น (Rising) ในพยางค์ที่เคยลงท้ายด้วยเสียง *-ʔ

ครั้งต่อมาในราวศตวรรษที่ 12 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเสียงที่ทำให้พยัญชนะต้นโมหะ (Voiced consonants) ได้สูญเสียความก้องกลายเป็นพยัญชนะอโมหะ (Voiceless consonants) จึงไปเหมือนกับพยัญชนะต้นอโมหะดั้งเดิม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นดังกล่าวนี้ ทำให้เสียงวรรณยุกต์ย่อยในแต่ละเสียงวรรณยุกต์กลายเป็นหน่วยเสียงสำคัญภาษาเวียดนามจึงได้พัฒนากลายเป็นภาษาที่มีเสียงวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียงในปัจจุบัน ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 วิวัฒนาการของวรรณยุกต์ในภาษาเวียดนามสมัยศตวรรษที่ 12 ตามแนวคิดของ Haudricourt (1954 อ้างถึงใน Diffloth, 1991)

	*-n *-l > -y/-ø	*-h *-s > -y/-ø	*-t *-ʔ > -ø
*อโมหะ	ngang (๖.1)	hỏi (๖.3)	sắc (๖.5)
*โมหะ	huyền (๖.2)	ngã (๖.4)	nặng (๖.6)

ข. งานศึกษาเกี่ยวกับวรรณยุกต์ในภาษาเวียดนามทางโสตสัทศาสตร์และทางกลศาสตร์

ตั้งแต่ช่วงต้นศตวรรษที่ 20 จนถึงปัจจุบัน ได้มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับวรรณยุกต์ในภาษาเวียดนามถิ่นเหนือทางโสตสัทศาสตร์และทางกลศาสตร์เป็นจำนวนมาก ซึ่งทำให้เห็นถึงความเหมือนและความแตกต่างในการบรรยายสัทลักษณะของวรรณยุกต์ได้อย่างชัดเจน ดังที่ผู้วิจัยจะได้นำเสนอผลงานการศึกษาทั้งหมดในรูปของตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ลักษณะของวรรณยุกต์ในภาษาเวียดนามจากผลงานการศึกษางานทางโสตสัทศาสตร์และทางกลศาสตร์

ชื่อของวรรณยุกต์	Lê Văn Lý (1960)	Nguyễng Đình Hòa (1966)	Thompson (1968)	Han (1969)	Nguyễng Đàng Liêm (1970)	Vũ Thanh Phương (1982)	Thomas (1987)
	กลศาสตร์	โสตสัทศาสตร์	โสตสัทศาสตร์	กลศาสตร์	โสตสัทศาสตร์	กลศาสตร์	โสตสัทศาสตร์
1.) dấu ngang	high plain	mid level	mid or high-mid trailing	mid-high, mid-high, mid-level	high level	mid level	mid level
2.) dấu huyền	low plain	low falling	low trailing	mid-low, mid-low, low or mid-high, mid-low, low	low level	low falling	low level
3.) dấu hỏi	low melodic	low rising	mid-low dropping (and rising)	mid-low, low, mid-low	mid rising	low rising	low rising
4.) dấu ngã	high glottal	high broken	high rising (glottal stricture or strangled vowel quality)	mid-high, low, high or mid-high, mid-low, high	glottalized high rising	high rising with larygealisation	high rising glottalized

ชื่อของ วรรณยุกต์	Lê Văn Lý (1960) กลสัทศาสตร์	Nguyễn Đình Hòa (1966) โสตสัทศาสตร์	Thompson (1965) โสตสัทศาสตร์	Han (1969) กลสัทศาสตร์	Nguyễn Đăng Liêm (1970) โสตสัทศาสตร์	Vũ Thanh Phương (1982) กลสัทศาสตร์	Thomas (1987) โสตสัทศาสตร์
5.) dấu sắc	high rising	high rising	high rising	mid-high, mid-high, high	high rising	mid rising	high rising
6.) dấu nặng	low glottal	low broken	low dropping (glottal stricture)	mid-low, mid-low, low, glottalization or mid-high, mid-high, glottalization	glottalized low level	high rising* low falling with larygealisation	mid or low-rising glottalized

* วรรณยุกต์ที่ปรากฏในพยางค์กัก (Checked syllable)

จากตารางดังกล่าวจะเห็นได้ว่า นักภาษาศาสตร์แต่ละท่านจะใช้คำอธิบาย (Term) ในการบรรยายสัญลักษณ์ของวรรณยุกต์แตกต่างกันใน 3 ประเด็น คือ ระดับเสียง (Pitch height) ทิศทางและลักษณะของการขึ้น-ตก (Direction and shape) และลักษณะน้ำเสียง (Register) ซึ่งปรากฏรวมในบางหน่วยเสียงวรรณยุกต์ แต่อย่างไรก็ตามผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่าในปัจจุบันภาษาเวียดนามถิ่นเหนือจะมีระบบวรรณยุกต์ทั้งหมด 8 หน่วยเสียง ตามการปรากฏของลักษณะของพยางค์ 2 ประเภท คือ พยางค์ไม่กัก (Non-checked syllable) หรือพยางค์กัก (Checked syllable) กล่าวคือ ในพยางค์ไม่กักจะมีวรรณยุกต์ปรากฏได้ 6 หน่วยเสียง ได้แก่ หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 1, หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 2, หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 3, หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 4, หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 5(a) และหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 6(a) ส่วนในพยางค์กักจะมีวรรณยุกต์ปรากฏได้เพียง 2 หน่วยเสียงเท่านั้น คือ หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 5(b) และหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 6(b) ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลและสรุปสัญลักษณ์ของวรรณยุกต์ดังกล่าวละเอียดไว้ในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ระบบวรรณยุกต์ในภาษาเวียดนาม

ชื่อของวรรณยุกต์	สัญลักษณ์	สัทลักษณะ	ตัวอย่าง
1. dấu ngang	(ไม่มีเครื่องหมาย)	กลางระดับหรือสูงระดับ (/33~/44/)	ma “ผี”
2. dấu huyền	à	ต่ำระดับหรือต่ำ-ตก (/22~/21/)	mà “แต่”
3. dấu hỏi	á	ต่ำ-ขึ้นหรือกลาง-ขึ้น (/212~/312/)	má “สุสาน”
4. dấu ngã	ã	สูง-ขึ้น ลักษณะน้ำเสียงแบบ กักที่เส้นเสียงหรือลักษณะน้ำ เสียงต่ำลึกตอนกลาง (/425~/4~5/)	mã “ม้า”
5(a) dấu sắc	á	กลาง-ขึ้นหรือสูง-ขึ้น (/35~/45/)	má “แม่”
5(b) dấu sắc		สูง-ขึ้น* (/45/)	mát “เย็น”
6(a) dấu nặng	ạ	ต่ำ-ตก ลักษณะน้ำเสียงแบบ กักที่เส้นเสียงหรือลักษณะน้ำ เสียงต่ำลึก (/212~/21~/)	mạ “ต้นกล้า”
6(b) dấu nặng		ต่ำ-ตก* (/21/)	mạt “ฝุ่น”

* วรรณยุกต์ที่ปรากฏในพยางค์ (Checked syllable)

4) ระบบเสียงหนักเบา

ภาษาเวียดนามจัดเป็นภาษาที่มีระบบเสียงหนักเบาคงที่ (Fixed stress language) กล่าวคือ เป็นภาษาที่มีตำแหน่งของพยางค์เสียงหนักในคำหลายพยางค์ตายตัว โดยจะมีกฎเกณฑ์ในการกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าพยางค์ใดจะเป็นพยางค์เสียงหนักหรือพยางค์เสียงเบา ดังที่ Thompson (1967 : 41, 287, 289) ได้อธิบายระบบเสียงหนักเบาในภาษาเวียดนามไว้ว่า พยางค์แต่ละพยางค์ในภาษาเวียดนามจะได้รับการลงเสียงหนักเบาแตกต่างกัน 3 ระดับ คือ การลงเสียงหนัก (Heavy stress) ใช้เครื่องหมาย (') การลงเสียงหนักปานกลาง (Medium stress) ไม่มีเครื่องหมาย และการลงเสียงเบา (Weak stress) ใช้เครื่องหมาย (°) ในการสนทนาปกติพยางค์ส่วนใหญ่จะได้รับการลงเสียงหนักปานกลาง แต่อย่างไรก็ตามในจังหวะของการพูดที่มีการหยุดจะต้องมีอย่างน้อยหนึ่งพยางค์ที่ได้รับการลงเสียงหนัก และในการพูดแบบเร็วพยางค์ส่วนใหญ่จะได้รับการลงเสียงเบา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

Tôi °không 'biết.

ฉัน ไม่ รู้

“ฉันไม่รู้”

Ông ấy làm °cho °nhà 'nuớc.

ท่าน นั้น ทำ ให้ รัฐบาล

“เขาทำงานให้กับรัฐบาล”

Chúng nào °cuối 'vợ làm cho °ngươi ta hay!

เมื่อไหร่ แต่งงาน เมีย ทำ ให้ คน รู้

“เมื่อไหร่แต่งงานบอกให้คนรู้ด้วย”

จากตัวอย่างของการลงเสียงหนักเบาในภาษาเวียดนามดังกล่าวจะเห็นได้ว่าในภาษาเวียดนามเป็นภาษาที่มีการลงเสียงหนักเบาในแต่ละพยางค์ ซึ่งสามารถสรุปตำแหน่งของการลงเสียงหนักเบาได้ดังนี้

ก. ในคำพยางค์เดียว การลงเสียงหนักเบาจะถูกกำหนดโดยหน้าที่ทางวากยสัมพันธ์ (Syntactic function) ของพยางค์ในแต่ละช่วงหยุด (Pause group) ซึ่งโดยปกติ

แล้วคำหลัก (Content words) จะเป็นคำที่ได้รับการลงเสียงหนัก ส่วนคำไวยากรณ์ (Grammatical words) จะเป็นคำที่ได้รับการลงเสียงเบา ตัวอย่างเช่น

Ông ấy ˊ là ˊ bạn tôi.

ท่าน นั้น เป็น เพื่อน ฉัน

“เขาผู้ชายคนนั้นเป็นเพื่อนฉัน”

hai ˊ quyển sách.

สอง เล่ม หนังสือ

“หนังสือสองเล่ม”

ข. ในคำหลายพยางค์ จะได้รับการลงเสียงเบาในพยางค์หน้าก่อน พยางค์สุดท้าย (Penultimate syllable) ส่วนในพยางค์สุดท้ายจะเป็นพยางค์ที่ได้รับการลงเสียงหนัก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ˊ gia ˊ đình “ครอบครัว” ˊ bà ˊ con “ญาติ”

ˊ Hà ˊ nội, ˊ Sà ˊ gòn, ˊ Đà ˊ lạt, ˊ Thủ dầu ˊ một (ชื่อสถานที่)

ˊ Nguyễn Thị ˊ Lan, ˊ Trần Văn ˊ Ngọc (ชื่อคน)

2.2 ทฤษฎีพื้นฐานเรื่องการลงเสียงหนักเบา

ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงทฤษฎีพื้นฐานที่เกี่ยวกับการลงเสียงหนักเบา โดยได้แบ่งออกเป็น 3 หัวข้อย่อย คือ แนวคิดเรื่องระบบเสียงหนักเบา การอธิบายและให้คำจำกัดความของการลงเสียงหนักเบา และลักษณะร่วมทางสัทศาสตร์ของการลงเสียงหนักเบา

2.21 แนวคิดเรื่องระบบเสียงหนักเบา

Abercrombie (1976) เป็นนักภาษาศาสตร์ท่านแรกที่ได้อธิบายเรื่องของระบบเสียงหนักเบา (Accentual system) โดยเสนอให้แยกเสียงหนักเบา (Accent) ซึ่งเป็นเรื่องในระดับสัทวิทยา (Phonology) ออกจากการลงเสียงหนักเบา (Stress) ซึ่งเป็นเรื่องในระดับสัทศาสตร์ทั่วไป (General phonetics) อย่างชัดเจน เนื่องจากคำทั้ง 2 มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด จนเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้นักภาษาศาสตร์ในอดีตหลายท่านนำมาใช้ในความหมายเดียวกันอยู่เสมอ ซึ่งการใช้ในลักษณะเช่นนี้ก่อให้เกิดปัญหาทำให้ไม่สามารถอธิบายระบบเสียงหนักเบาประจำคำที่แน่นอนได้ดังที่ Abercrombie (1976 : 51-53) ได้ให้คำจำกัดความของคำทั้ง 2 ไว้ว่า

I want, first of all, to suggest that “stress” should be confined strictly to general phonetic discussion...I would restrict the word, moreover, to something which is either present or absent...This something which may be present or not is “a gesture of the respiratory muscles’...I wish to define stress without attaching to definition any accompanying symptoms or clues by which the listener recognizes it when it occurs in speech. The definition is in terms of the air-stream mechanism only,...

I wish to use “accent”, which has often been a synonym often been a synonym of “stress”, in a very different way, in a sense which is not general phonetic at all...Accent, as I use it, exists only at the lexical level...When I say that such-and-such a syllable of a word has an (or the) accent, or is accented (other syllables therefore being unaccented), I am not saying anything about the phonetic characteristics of that syllable. All

that is being said is that in certain conditions (which must be specified) in utterances, an accented syllable will show certain characteristics which can be predicted, and these may be different from its characteristics in other conditions...accent itself is ineffable. It plays no part in the phonological analysis of utterances ; its place is in the lexicon.

กล่าวโดยสรุป Abercrombie มีความเห็นว่าการลงเสียงหนักเบาเป็นเรื่องที่มีขอบเขตอยู่ในระดับสัทศาสตร์ทั่วไป เมื่อกล่าวถึงพยางค์เสียงหนักจะหมายถึง พยางค์ที่ถูกเปล่งด้วยแรงดันลมที่เพิ่มขึ้น (Reinforcement of breath-pulse) อันเนื่องมาจากการทำงานของกล้ามเนื้อที่เกี่ยวข้องเท่านั้น ตลอดจนไม่แยกระดับความมากน้อยของการลงเสียงหนักเบา เพียงแต่แยกเป็นพยางค์เสียงหนักหรือพยางค์เสียงเบา ส่วนเสียงหนักเบาเป็นคุณสมบัติอย่างหนึ่งของพยางค์ที่มีขอบเขตจำกัดอยู่ในระดับคำ ไม่มีบทบาทในการวิเคราะห์เสียงในระดับถ้อยคำ ไม่เกี่ยวข้องกับสัทศาสตร์ทั่วไปในแง่ของการรับฟังหรือสรีรศาสตร์ของพยางค์แต่อย่างใด เมื่อกล่าวถึงพยางค์หนักจะหมายถึง พยางค์ที่มีศักยภาพที่จะปรากฏเป็นพยางค์เสียงหนักในการพูดลักษณะปกติ ไม่ใช่ลักษณะที่ปรากฏขึ้นจริงและสามารถแยกระดับต่างๆ ได้ตามศักยภาพของพยางค์เป็นพยางค์หนักเป็นเอก (Primary accented syllable) พยางค์หนักเป็นโท (Second accented syllable) หรือพยางค์หนักเป็นตรี (Tertiary accented syllable)

สุดาพร ลักษณะนิาวิน (1983) เป็นนักภาษาศาสตร์อีกท่านหนึ่งที่มีความเห็นคล้อยตาม Abercrombie ในเรื่องการแยกเสียงหนักเบาและการลงเสียงหนักเบาออกจากกัน และนำความคิดนี้มาใช้อธิบายปรากฏการณ์ในภาษาไทย โดยได้อธิบายไว้ว่า คำไทยทุกคำจะมีระบบเสียงหนักเบาในระดับคำที่คงที่ (Fixed accent) กล่าวคือมีกฎเกณฑ์ในการกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าพยางค์ใดจะเป็นที่ได้รับการลงเสียงหนัก การกำหนดตำแหน่งของพยางค์หนักเบาผิดที่จะสะท้อนให้เห็นความรู้ทางภาษาว่าผู้พูดผู้นั้นไม่ใช่เจ้าของภาษาหรือไม่ใช่คนที่ใช้ภาษาไทยกรุงเทพฯ ดังที่ สุดาพรได้อธิบายระบบเสียงหนักเบาในภาษาไทยไว้ดังต่อไปนี้

1. ในคำพยางค์เดียว (Monosyllabic words) จะปรากฏเป็นพยางค์หนักหรือพยางค์ที่มีศักยภาพที่จะปรากฏเป็นพยางค์เสียงหนักเมื่อคำนั้นเป็นคำหลัก (Content words) ซึ่งได้แก่ คำนาม คำกริยา คำคุณศัพท์และคำวิเศษณ์ ส่วนพยางค์ที่เป็นพยางค์เบา หรือพยางค์ที่มีศักยภาพที่จะปรากฏเป็นพยางค์เสียงเบาเมื่อคำนั้นเป็นคำไวยากรณ์ (Grammatical words) ซึ่ง

ได้แก่ คำสรรพนาม, คำลักษณะนาม, คำกริยาช่วย, คำสันธาน, คำบุพบทและคำลงท้ายเป็นต้น
ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- ก. เขา ชอบ ก็น หน้า
 ~ ' ' '
- ข. ก็น ไป โรง-เรียน ทุก - วัน
 ~ ' ~ ' ~ '

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า “ก็น” ในประโยค ก. เป็นคำกริยาซึ่งเป็นคำหลัก
ดังนั้นจึงเป็นพยางค์หนัก ส่วน “ก็น” ในประโยค ข. เป็นคำสรรพนาม ซึ่งเป็นคำไวยากรณ์ ดัง
นั้นคำนี้จึงเป็นพยางค์เบา ซึ่งทั้งพยางค์หนักและพยางค์เบาดังกล่าวสุดาพรได้อธิบายไว้ว่า ในการ
พูดปกติจะได้รับการลงเสียงหนักเบาจริงตามศักยภาพของพยางค์ ยกเว้นในบางกรณีเช่น เมื่อผู้
พูดต้องการเน้นย้ำพยางค์เบาก็อาจได้รับการลงเสียงหนักก็ได้

2. ในคำหลายพยางค์ (Polysyllabic words) จะลงเสียงหนักที่พยางค์หนักเป็นเอก
เสมอไม่ว่าจะเป็นการพูดแบบใด จากการศึกษาของสุดาพรพบว่าตำแหน่งดังกล่าวก็คือพยางค์
ท้ายในคำหลายพยางค์นั่นเอง นอกจากนี้ในลีลาการพูดบางลักษณะ เช่น การพูดแบบระวัง
(Careful) อาจจะมีพยางค์หนักอื่น ๆ (พยางค์หนักเป็นโทหรือตรี) ได้รับการลงเสียงหนักเพิ่มขึ้น
อีกด้วย

แม้ว่าสุดาพรจะเห็นด้วยกับ Abercrombie ในเรื่องการใช้คำว่าเสียงหนักเบากับ
การลงเสียงหนักเบาในความหมายที่ต่างกันดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่อย่างไรก็ตามสุดาพรได้
แสดงความเห็นที่ขัดแย้งกับ Abercrombie ซึ่งกล่าวว่าเสียงหนักเบาไม่มีบทบาทในการวิเคราะห์
เสียงทางสัทวิทยา เพราะความเป็นจริงแม้ว่าเรื่องทั้งสองจะเป็นคนละเรื่องกัน แต่ก็มีความสัมพันธ์
กันอยู่มาก พยางค์ที่เป็นพยางค์หนัก (Accented syllable) มีโอกาสที่จะปรากฏเป็นพยางค์เสียง
หนัก (Stressed syllable) ได้มากกว่าพยางค์เสียงเบา หรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งได้ว่าพยางค์
เสียงหนักจะเป็นลักษณะที่ปรากฏให้เห็นจริงของพยางค์นั่นเอง ดังที่สุดาพร ลักษณะนิทานวิน
(1983 : 74) ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า

I will use these two terms as two different concepts, but although they must be kept distinguished, they are related. I do not entirely agree that accent plays no part in the phonological analysis of utterances because for me accent will be used to refer to the potentiality of the syllable or the syllables in a word to be realized with stress either when the word occurs by itself in an utterance or with other words in an utterance.

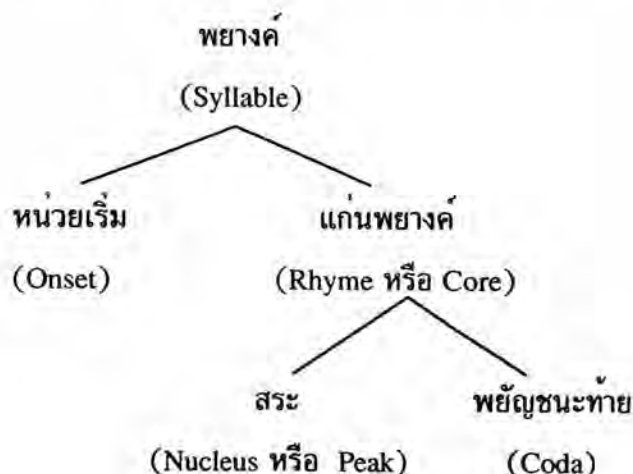
2.2.2 การอธิบายและให้คำจำกัดความของการลงเสียงหนักเบา

ในแต่ละถ้อยคำ (Utterances) จะประกอบด้วยพยางค์ซึ่งได้รับการลงเสียงหนักเบาแตกต่างกัน ด้วยเหตุนี้นักภาษาศาสตร์จึงได้ให้ความสำคัญและพยายามอธิบายการลงเสียงหนักเบาจากขอบเขตของพยางค์ แต่อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสนใจว่าการอธิบายของนักภาษาศาสตร์แต่ละท่านจะแตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องมาจากการใช้แนวคิดที่ต่างกันมาอธิบายซึ่งสามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. การลงเสียงหนักเบาในระดับสัทวิทยา

Laver (1994) ได้นำแนวคิดทางสัทวิทยาเรื่องน้ำหนักของพยางค์ (Syllable weight) มาอธิบายการลงเสียงหนักเบา โดยกล่าวไว้ว่าภายในแต่ละโครงสร้างพยางค์ (Syllable structure) จะประกอบไปด้วยการรวมตัวขององค์ประกอบย่อย ๆ (Constituency) ที่มีความสัมพันธ์หลักันตามลำดับ ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ภายในโครงสร้างพยางค์

ภายในแต่ละโครงสร้างพยางค์จะประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 2 ส่วนคือ หน่วยเริ่ม (Onset) และแก่นพยางค์ (Rhyme) หน่วยเริ่มเป็นองค์ประกอบย่อยที่อาจจะเกิดหรือไม่เกิดขึ้นก็ได้ (Optional) ภายในโครงสร้างพยางค์ซึ่งก็คือ พยัญชนะต้นที่นำหน้าสระนั่นเอง ส่วนแก่นพยางค์เป็นองค์ประกอบย่อยที่ต้องเกิดขึ้น (Obligatory) เสมอ เนื่องจากเป็นแก่น (Core) ของพยางค์ นอกจากนี้ในแต่ละแก่นพยางค์ยังประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยอีก 2 ส่วนคือ สระ หรือ Nucleus ซึ่งเป็นส่วนที่เด่นชัดที่สุดของพยางค์ และพยัญชนะท้ายหรือ Coda ซึ่งตามหลังสระ

จากความสัมพันธ์ภายในโครงสร้างพยางค์ดังกล่าว ทำให้ Laver สามารถแบ่งประเภทของพยางค์ออกได้เป็น 2 ประเภท โดยกำหนดจากน้ำหนักของพยางค์ ได้แก่ พยางค์น้ำหนักเบาหรือพยางค์เบา (Light or weak syllable) และพยางค์น้ำหนักหนักหรือพยางค์หนัก (Heavy หรือ Strong syllable) ความแตกต่างระหว่างพยางค์ทั้ง 2 ประเภทสามารถพิจารณาโดยดูจากความสั้นยาว (Length) ขององค์ประกอบย่อยภายในแก่นพยางค์ของแต่ละพยางค์ ดังนั้นพยางค์เบาก็คือพยางค์ที่มีองค์ประกอบย่อยภายในแก่นพยางค์ประกอบไปด้วยสระเสียงสั้น ซึ่งตามด้วยพยัญชนะท้ายมากที่สุดเพียงเสียงเดียว ส่วนพยางค์หนักจะมีความยาวมากกว่าพยางค์เบา ตลอดจนมีความหลากหลายภายในองค์ประกอบย่อยของแก่นพยางค์ได้มากกว่า เช่น

- สระเสียงยาว อาจจะมีหรือไม่มีพยัญชนะท้ายประเภทใดตามมาก็ได้
- สระเสียงสั้น ตามด้วยพยัญชนะท้ายตั้งแต่ 2 เสียงหรือมากกว่านั้น
- สระเสียงสั้น ตามด้วยพยัญชนะท้ายเสียงยาวอย่างน้อยหนึ่งเสียง

2) การลงเสียงหนักเบาในระดับสัทศาสตร์

Abercrombie (1971) ได้กล่าวไว้ว่า การลงเสียงหนักเบา มีพื้นฐานมาจากแนวคิดเรื่องการเกิดพยางค์ กล่าวคือ ในการพูดแต่ละครั้ง เสียงที่เปล่งออกมาจะต้องอาศัยแรงดันลมที่เคลื่อนที่ออกมาจากปอด การเปลี่ยนแปลงของแรงดันลมเกิดจากการทำงานของกล้ามเนื้อในกระบวนการหายใจ (Respiratory muscles) ซึ่งมีการหดตัวและคลายตัวสลับกัน การหดตัวและคลายตัวดังกล่าวนี้เองที่ทำให้เกิดแรงดันลมที่ช่องอก (Chest pulse) เป็นช่วง ๆ แรงดันลมที่ออกมาในแต่ละครั้งจะก่อให้เกิดเป็นพยางค์หนึ่งพยางค์ขึ้น แต่อย่างไรก็ตามในบางครั้งอาจจะมีการหดตัวที่แรงขึ้นเป็นผลทำให้เกิดแรงดันลมที่เพิ่มขึ้น (Reinforced chest pulse) ซึ่งลักษณะดังกล่าวจะก่อให้เกิดแรงดันลมที่เน้นหนัก (Stressed pulse) อันเป็นต้นกำเนิดของพยางค์เสียงหนัก (Stressed syllable) หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่ง การลงเสียงหนักก็คือ การใช้แรงดันลมที่ช่องอกที่แรงขึ้น อันเนื่องมาจากการทำงานที่เพิ่มมากขึ้นของกล้ามเนื้อในกระบวนการหายใจนั่นเอง ซึ่งจะได้กล่าวอย่างละเอียดในหัวข้อต่อไป (ดูแผนภูมิในภาพที่ 5)

ภาพที่ 5 แผนภูมิแสดงการลงเสียงหนักตามแนวคิดเรื่องการเกิดพยางค์ของ Abercrombie

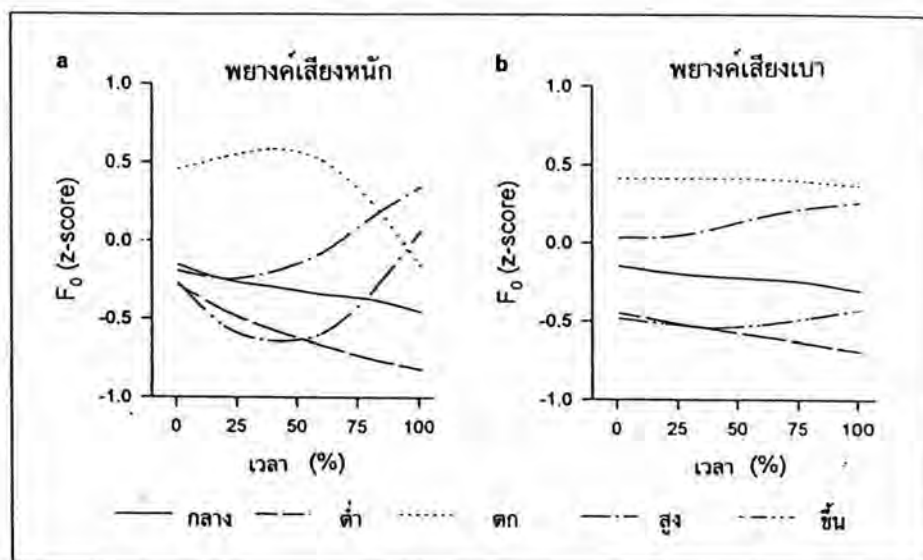
2.2.3 ลักษณะร่วมทางสัทศาสตร์ของการลงเสียงหนักเบา

เมื่อก้าวถึงการลงเสียงหนักเบาในระดับสัทศาสตร์ นักภาษาศาสตร์ส่วนใหญ่จะพยายามอธิบายโดยอาศัยลักษณะร่วมทางสัทศาสตร์ (Phonetic correlates) ที่ครอบคลุมพยางค์หรือสัทสัมพันธ์ (Suprasegmental) ในการบ่งชี้พยางค์ใดได้รับการลงเสียงหนักเบาแตกต่างกันหรือไม่ แต่อย่างไรก็ตามนักภาษาศาสตร์เหล่านี้ยังมีความเห็นที่ขัดแย้งกันอยู่บ้างเกี่ยวกับการกำหนดว่า ลักษณะร่วมทางสัทศาสตร์ลักษณะใดที่เป็นลักษณะสากลปรากฏอยู่ในทุกภาษา อาทิ เช่น Fry (1955, 1958) และ Lehiste (1970) ได้กล่าวว่า ลักษณะร่วมทางสัทศาสตร์ที่ช่วยบ่งชี้ว่าพยางค์ใดเป็นพยางค์เสียงหนักหรือไม่นั้น มีอยู่ 3 ประการ คือ ความดังค่อย (Loudness) ความสั้นยาว (Length) และระดับเสียงสูงต่ำ (Pitch) ขณะที่ Ladefoged (1973) และ Abercrombie (1976) มีความเห็นว่า สิ่งที่ช่วยบ่งชี้ความเป็นพยางค์เสียงหนักหรือพยางค์เสียง

เบามีอยู่ 5 ประการได้แก่ ความดังค่อย ความสั้นยาว คุณสมบัติของเสียงสูงต่ำ สระและพยัญชนะ ซึ่งคุณสมบัติของสระและพยัญชนะดังกล่าวจัดเป็นลักษณะของเสียงเรียง (Segment)

นอกจากนี้ผลจากการศึกษาลักษณะร่วมทางสัทศาสตร์อันเป็นลักษณะเฉพาะในแต่ละภาษายังเป็นข้อพิสูจน์ที่ชัดเจนถึงความหลากหลายในการบ่งชี้การลงเสียงหนักเบาได้เป็นอย่างดีตัวอย่างเช่น จากผลการศึกษาของ Fry (1958) แสดงให้เห็นว่าสิ่งที่ช่วยบ่งบอกให้ทราบว่าพยางค์ใดเป็นพยางค์ที่ได้รับการลงเสียงหนักในภาษาอังกฤษ ได้แก่ ความดังค่อย ระดับเสียงสูงต่ำ ความสั้นยาวและคุณสมบัติของเสียงสระ ส่วนผลการศึกษาของ Gandour et al. (1996) พบว่า ในภาษาไทยค่าระยะเวลาหรือความสั้นยาวเป็นเครื่องบ่งชี้ความแตกต่างระหว่างพยางค์เสียงหนักและพยางค์เสียงเบาที่สำคัญที่สุด รองลงมาคือ การเปลี่ยนแปลงรูปร่างของวรรณยุกต์ (Tone shape) โดยวรรณยุกต์ในพยางค์เสียงหนักจะมีระดับของการขึ้นลงของเสียงชัดเจนกว่าในพยางค์เสียงเบาซึ่งเป็นเสียงระดับมากกว่า (ดังภาพที่ 6)

ภาพที่ 6 เปรียบเทียบรูปลักษณะเชิงกลของวรรณยุกต์ในพยางค์เสียงหนักและในพยางค์เสียงเบา ในภาษาไทย (ดัดแปลงจาก Gandour et al., 1996)

ด้วยเหตุผลของการใช้ลักษณะร่วมทางสัทศาสตร์เพื่อบ่งชี้การลงเสียงหนักเบาที่แตกต่างกันในแต่ละภาษาดังกล่าวมาแล้วข้างต้นนี้เองจึงทำให้ Abercrombie (1976) ได้แสดงความ

เห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า แม้ว่าพยางค์หนึ่งจะมีศัพทภาพที่จะปรากฏเป็นพยางค์เสียงหนักซึ่งประกอบไปด้วยลักษณะร่วมทางโสตศาสตร์และกลศาสตร์ แต่ Abercrombie ถือว่า การลงเสียงหนักเบาเป็นเพียงเรื่องทางสรีรศาสตร์ ซึ่งเกี่ยวกับแรงดันลมจากปอดแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น ไม่ควรนำเรื่องของโสตศาสตร์และกลศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ทั้งนี้เพราะการลงเสียงหนักเบาเป็นเรื่องของสัทศาสตร์ทั่วไป แต่ลักษณะร่วมทางสัทศาสตร์ดังกล่าวจะแตกต่างกันไปในแต่ละภาษา และแม้แต่ในภาษาหนึ่ง ๆ ยังอาจมีการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องได้อีกด้วย ซึ่งความเห็นดังกล่าวนี้สอดคล้องกับแนวคิดของนักภาษาศาสตร์ท่านอื่น ๆ ดังเช่น

Jones (1940) มีความเห็นว่า การรับรู้พยางค์ใดได้รับการลงเสียงหนักเบาหรือไม่นั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการทำงานของอวัยวะที่ใช้ในการรับฟังเพียงอย่างเดียว แต่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรู้หรือประสบการณ์เดิมทางภาษา (Knowledge of the language) ด้วย กล่าวคือ เราจะสามารถรับรู้พยางค์ใดเป็นพยางค์ที่ได้รับการลงเสียงหนัก เมื่อเราค้นเคยหรือรู้จักภาษานั้นดีพอ การรับรู้ดังกล่าวเป็นการรับรู้ที่เกิดมาจากภายใน ซึ่ง Jones เรียกว่า “inner speech” ไม่ได้เป็นการรับรู้ที่เกิดขึ้นจากการกระตุ้นของปัจจัยทางสรีระ ดังที่ Jones(1940: 245) ได้กล่าวไว้ว่า

When a strong stress is given to a sound incapable of receiving any noticeable increase of loudness, a person unfamiliar with the language would be unable to tell that a stress was present except by observing the gestures. A hearer familiar with the language would not perceive the stress objectively from the sound apart from the gestures, but he perceives it in a subjective way ; the sounds he hears call up to his mind (through the context) the manner of making them, and by means of immediate ‘inner speech’ he knows where the stress is.

Lehiste (1970) ได้อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า ในบรรดาลักษณะร่วมทางกลศาสตร์ (Acoustic correlates) ทั้งหมด ค่าความถี่มูลฐานเป็นลักษณะร่วมทางกลศาสตร์ที่ดีที่สุดในการบ่งชี้การลงเสียงหนักเบาในภาษา ในขณะที่ความเข้มของเสียงสามารถ

แปรได้ ทั้งนี้เนื่องมาจากปัจจัยทางสรีระบางประการ Lehiste ได้อธิบายไว้ว่าการเปล่งเสียงที่แรงขึ้น ความกดอากาศใต้เส้นเสียงที่เพิ่มขึ้น ตลอดจนความสูงของคลื่นเสียงที่เพิ่มขึ้น น่าจะมีความสัมพันธ์ทำให้ความเข้มของเสียงเพิ่มสูงขึ้นด้วย อย่างไรก็ตามความเข้มของเสียงอาจเกิดการแปรได้ เนื่องจากการดัดแปลงที่เกิดขึ้นภายในช่องปาก (Articulatory configuration of the vocal tract) ซึ่งทำให้ความเข้มประจำของเสียงสระ (Intrinsic intensity) แตกต่างกัน

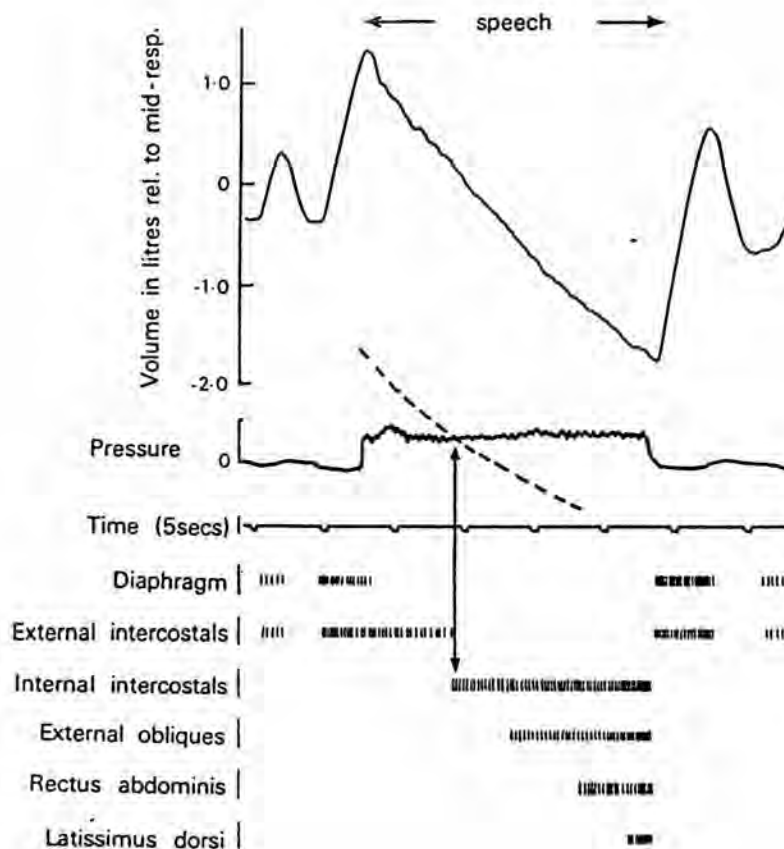
จากความเห็นของ Abercrombie ที่กล่าวว่า เรื่องการลงเสียงหนักเบาควรจะจัดเป็นเรื่องสัทศาสตร์ทั่วไปมีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใดนั้น เมื่อพิจารณาในแง่สรีรศาสตร์ของการลงเสียงหนักเบาจะเห็นได้ว่าเหมือนกันในทุกภาษา กล่าวคือ นักภาษาศาสตร์หลายท่าน (Abercrombie, 1976 ; Ladefoged, 1971 ; Catford, 1977 และ Laver, 1994) ได้กล่าวว่า ความแตกต่างระหว่างพยางค์เสียงหนักและพยางค์เสียงเบาในทางสรีรศาสตร์นั้น เป็นผลทางอ้อมสืบเนื่องมาจากการทำงานของกล้ามเนื้อในกระบวนการหายใจ (Respiratory muscles) ซึ่งก่อให้เกิดความกดอากาศใต้เส้นเสียง (Subglottal pressure) ที่ต่างกัน โดยในกระบวนการหายใจเข้ากล้ามเนื้อระหว่างซี่โครงส่วนนอก (External intercostal muscles) ซึ่งเป็นกล้ามเนื้อแผ่นบาง ๆ เชื่อมต่อระหว่างกระดูกซี่โครงแต่ละซี่ กระดูกสันหลังบริเวณต้นคอ ตลอดจนส่วนฐานล่างของกะโหลกศีรษะจะหดตัว ดันให้กระดูกซี่โครงพองตัวออกเพื่อขยายพื้นที่บริเวณช่องอก (Thoracic cavity) ตามแนวขวาง ในขณะที่เดียวกันกับที่กระบังลม (Diaphragm) กล้ามเนื้อลักษณะคล้ายรูปโดมซึ่งติดอยู่ทางตอนล่างของกระดูกซี่โครงและกระดูกสันหลัง (Spinal column) จะหดตัวพร้อมลดระดับลง เพื่อขยายพื้นที่บริเวณส่วนล่างของช่องอกตามแนวนอน ผลทำให้ปอดขยายตัว ความกดอากาศภายในปอดลดลง อากาศภายนอกซึ่งมีความกดอากาศมากกว่าจึงไหลเข้าสู่ภายในปอด ส่วนในกระบวนการหายใจออกกล้ามเนื้อที่มีบทบาทสำคัญในกระบวนการนี้คือกล้ามเนื้อระหว่างซี่โครงส่วนใน (Internal intercostal muscles) ซึ่งเป็นกล้ามเนื้อที่อยู่ลึกถัดเข้าไปจากกล้ามเนื้อระหว่างซี่โครงส่วนนอกมีลักษณะเป็นแผ่นบาง ๆ เชื่อมต่อระหว่างกระดูกซี่โครงเคลื่อนต่ำลง เพื่อลดพื้นที่ภายในช่องอก โดยมีกล้ามเนื้อท้อง (Abdominal muscles) ซึ่งได้แก่ External oblique, Internal oblique, Rectus abdominis และ Latisimus dorsi ร่วมในการทำงานนี้ด้วย เมื่อกล้ามเนื้อท้องหดตัว จะดันให้กระบังลมยกตัวขึ้น ผลทำให้ปริมาตรภายในช่องอกลดลง ปอดยุบตัวลง ความกดอากาศภายในปอดมากกว่าความดันอากาศภายนอก อากาศภายในปอดจึงไหลออกสู่ภายนอก

การเปลี่ยนแปลงความกดอากาศภายใต้เส้นเสียงที่เกิดจากการทำงานที่แตกต่างของกล้ามเนื้อในกระบวนการหายใจเอง เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างพยางค์เสียงหนักและพยางค์เสียงเบา ดังที่ Lehiste (1970 : 107-108) ได้สรุปเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า

The force exerted by the muscles is transmitted to the air in the lungs and is reflected in the subglottal pressure. If linguistic stress is indeed connected with increased effort, differences in stress should be reflected in changes of subglottal pressure.

จากการศึกษาของ Ladefoged (1967) โดยใช้เครื่องวัดคลื่นไฟฟ้ากล้ามเนื้อ (Electromyograph) ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้วัดและบันทึกการหดตัวของกล้ามเนื้อในขณะที่ออกเสียง ได้พิสูจน์ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานของกล้ามเนื้อในกระบวนการหายใจ ปริมาตรของอากาศภายในปอด และความกดอากาศใต้เส้นเสียง (ดูภาพที่ 7)

ภาพที่ 7 ความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานของกล้ามเนื้อในกระบวนการหายใจ ปริมาตรของอากาศภายในปอด และความกดอากาศใต้เส้นเสียงในขณะหายใจเข้า-ออก (Ladefoged, 1967)

จากภาพที่ 7 ส่วนล่างของภาพจะแสดงให้เห็นถึงการทำงานของกล้ามเนื้อในกระบวนการหายใจ ซึ่งเปลี่ยนจากการหายใจเข้ามาเป็นการหายใจออก เครื่องหมายลูกศรในภาพแสดงให้เห็นว่าเป็นช่วงที่กล้ามเนื้อระหว่างซี่โครงส่วนนอกคลายตัว พร้อมกับการเริ่มหดตัวของกล้ามเนื้อระหว่างซี่โครงส่วนใน ในขณะที่เดียวกันกับที่ส่วนบนของภาพจะแสดงให้เห็นถึงปริมาตรของอากาศภายในปอดที่ค่อย ๆ ลดลงเรื่อย ๆ จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเองส่งผลทำให้เกิดความแตกต่างของความกดอากาศใต้เส้นเสียงขึ้น โดยเส้นประจะแสดงถึงช่วงเวลาขณะที่ความกดอากาศภายในปอดไหลออกสู่ภายนอก

นอกจากนี้นักภาษาศาสตร์บางท่าน อาทิ Berinsein (1976) และ Hayes (1995 อ้างถึงใน Gandour, 1996) ยังได้แสดงความเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องลักษณะร่วมทางสัทศาสตร์ของการลงเสียงหนักเบาไว้ว่า ในภาษาที่ความสั้นยาวของเสียงสระหรือระดับเสียงสูงต่ำ มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางภาษาศาสตร์ จะไม่ใช่ลักษณะดังกล่าวเป็นเครื่องบ่งชี้ความแตกต่างระหว่างการลงเสียงหนักเบา แต่จะใช้ลักษณะร่วมทางสัทศาสตร์อื่น ๆ แทน ดังที่ Berinsein (1979 : 2) ได้อธิบายไว้ว่า

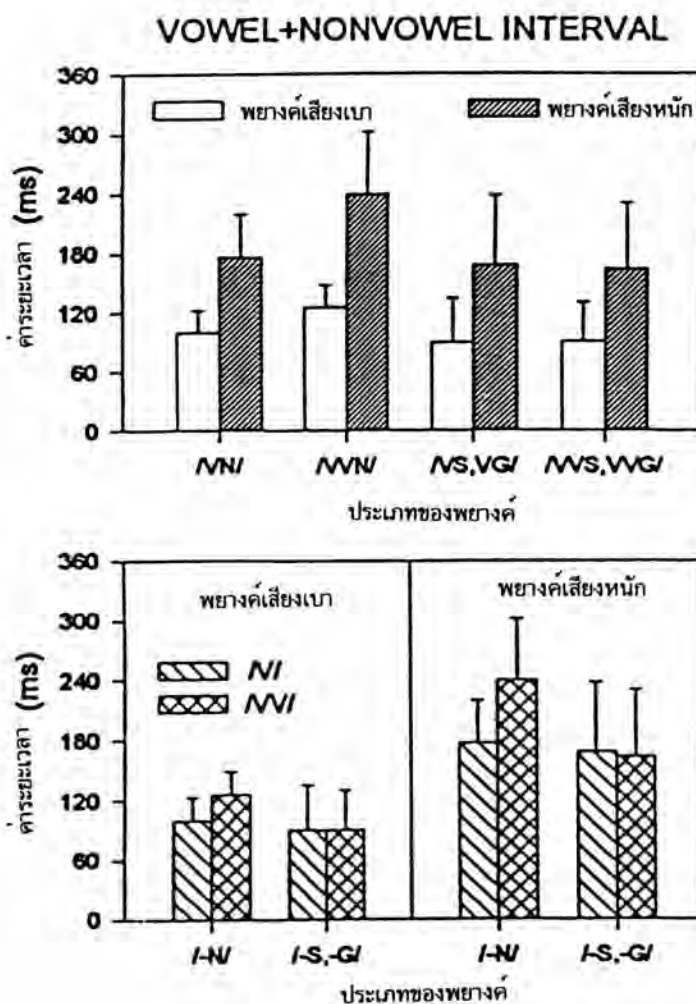
This hypothesis would thus predict that in a language with a phonemic length contrast, duration will be the least important cue, Fo the most important, and intensity, second importance. Similarly in a tone language, variations of Fo of the type used in making the contrast will be the least important cue for determining stressed syllables, duration will be the most important, and intensity second in importance.

จากคำอธิบายดังกล่าวข้างต้นเมื่อพิจารณาในภาษาไทย ซึ่งความสั้นยาวของเสียงสระและระดับเสียงสูงต่ำมีนัยสำคัญในระบบเสียง ก็น่าจะตั้งสมมติฐานได้ว่า ภาษาไทยจะไม่ใช้ทั้งค่าระยะเวลาและค่าความถี่มูลฐานเป็นเครื่องบ่งชี้ความแตกต่างระหว่างพยางค์เสียงหนักและพยางค์เสียงเบาแต่จะใช้ลักษณะร่วมทางกลศาสตร์อื่น ๆ แทน เช่น อาจจะใช้ความเข้มของเสียงเป็นเครื่องบ่งชี้ที่สำคัญที่สุด เป็นต้น อย่างไรก็ตามจากผลการวิจัยของ Gandour et al. (1996) พบว่าความเข้มของเสียงไม่มีบทบาทในการบ่งชี้การลงเสียงหนักเบาในภาษาไทยเลย นอกจากนั้นจากผลการวิจัยยังได้พิสูจน์ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ค่าระยะเวลาเป็นเครื่องบ่งชี้การลงเสียงหนักเบาที่สำคัญที่สุดในภาษาไทย (Gandour, 1996) โดยความสั้นยาวของเสียงสระจะสูญหายไปหรือเกิดความเป็นกลาง (Neutralization) ในพยางค์เสียงเบา ในขณะที่ในพยางค์เสียงหนักยังคงเก็บรักษาความแตกต่างดังกล่าวไว้ (ดูภาพที่ 8) ซึ่งในเรื่องนี้ Gandour (1996 : 102) ได้สรุปไว้ดังนี้

On either an absolute or relative or relative measurement scale, our finding clearly establish that the vowel length distinction is lost or neutralized in unstressed syllables in running speech, but preserved across

a variety of syntactic and syllabic contexts in stressed syllables...Vowel duration is an important cue for signaling stress in Thai in spite of its service to other phonological ends.

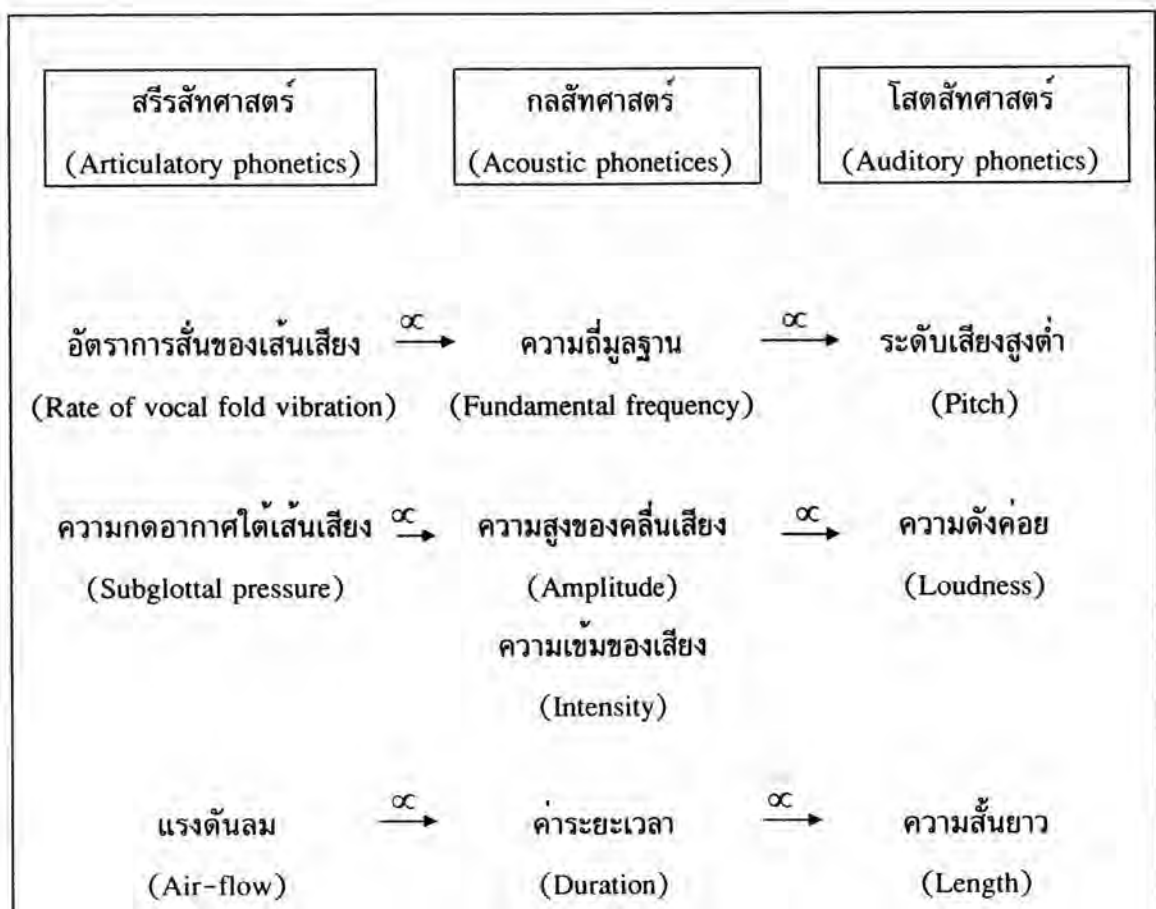
ภาพที่ 8 เปรียบเทียบความสั้นยาวของเสียงสระจำแนกตามระดับการลงเสียงหนักเบา (บน) และตามประเภทของพยางค์ (ล่าง) (ดัดแปลงจาก Gandour, 1996)

จากภาพข้างต้นจะเห็นได้ว่า สระเสียงสั้นและสระเสียงยาวในบริบทพยางค์เสียงหนักจะมีค่าระยะเวลาเฉลี่ยยาวกว่าในพยางค์เสียงเบา และเมื่อเปรียบเทียบภายในแต่ละประเภทของพยางค์ ก็จะพบว่าสระเสียงสั้นและสระเสียงยาวในพยางค์เสียงเบามีค่าระยะเวลาเฉลี่ยพอ ๆ กันในพยางค์ทุกประเภท ทั้งนี้เนื่องมาจากเกิดการสูญหรือการกลายเป็นกลางของค่าระยะเวลาดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

แม้ว่าลักษณะร่วมทางสัทศาสตร์ยังคงเป็นปัญหาที่นักภาษาศาสตร์กำลังศึกษาเพื่อหาข้อสรุปอยู่ แต่อย่างไรก็ตามนักภาษาศาสตร์เหล่านั้นก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าการอธิบายการลงเสียงหนักเบาจำเป็นต้องอาศัยลักษณะร่วมทางสัทศาสตร์ โดยอาจมองจากมุมมองของสรีรศาสตร์ กลศาสตร์ หรือโสตศาสตร์ก็ได้ ดังอาจแสดงได้ด้วยแผนภูมิต่อไปนี้

ภาพที่ 9 แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะร่วมทางสรีรศาสตร์ กลศาสตร์ และโสตศาสตร์ของการลงเสียงหนักเบา

จากแผนภูมิข้างต้นจะเห็นได้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะร่วมทางสรีรศาสตร์-ศาสตร์ กลศาสตร์ และโสตศาสตร์ของการลงเสียงหนักเบา โดยเครื่องหมายลูกศรเป็นการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะร่วมทางศาสตร์ในมุมมองต่าง ๆ ส่วนเครื่องหมาย ๕ แสดงรูปแบบของความสัมพันธ์ซึ่งเป็นไปในลักษณะแปรตาม กล่าวคือ เมื่อลักษณะร่วมทางสรีรศาสตร์มีค่าเพิ่มสูงขึ้น ก็จะส่งผลให้ลักษณะร่วมทางกลศาสตร์และโสตศาสตร์เพิ่มสูงขึ้นด้วย และในทางตรงกันข้ามเมื่อลักษณะร่วมทางสรีรศาสตร์มีค่าลดลงก็จะมีผลทำให้ลักษณะร่วมทางกลศาสตร์และโสตศาสตร์ลดลงตามไปด้วย ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวสามารถอธิบายการลงเสียงหนักโดยสรุปได้ว่า ในพยางค์เสียงหนักกล่อมเนื้อในกระบวนการหายใจจะหดตัวแรงขึ้น เป็นผลให้ความกดอากาศใต้เส้นเสียงเพิ่มมากขึ้น ลักษณะที่เกิดขึ้นดังกล่าวจะก่อให้เกิดแรงดันลมที่เพิ่มขึ้นด้วย เมื่อแรงดันลมนี้ไหลผ่านช่องระหว่างเส้นเสียง (Glottis) จึงทำให้เส้นเสียงมีอัตราสั่นที่แรงขึ้น ซึ่งผลจากปัจจัยทางสรีระดังกล่าวนี้ ก็น่าจะทำให้พยางค์นั้นมีความเข้มของเสียงหรือความดังสูงขึ้น มีค่าระยะเวลาหรือความสั้นยาวที่ยาวขึ้น และมีค่าความถี่มูลฐานหรือระดับเสียงที่เพิ่มสูงขึ้นด้วย

ด้วยเหตุที่การลงเสียงหนักเบา มีอิทธิพลต่อการแปรของเสียงดังกล่าวมา ประกอบกับจากการที่ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมแล้วพบว่า ในแต่ละภาษาจะใช้ลักษณะร่วมทางศาสตร์ในการบ่งชี้การลงเสียงหนักเบาแตกต่างกัน จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาว่า ในภาษาเวียดนามซึ่งมีการลงเสียงหนักเบาประจำคำจะมีอิทธิพลต่อการแปรของเสียงวรรณยุกต์อย่างไร และจะใช้ลักษณะทางศาสตร์ใดในการบ่งชี้การลงเสียงหนักเบาที่สำคัญในภาษาเวียดนาม